

PEDAGOGIK MAHORAT

4
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

4-son (2023-yil, may)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

<https://buxdu.uz>

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2023, № 4

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy

Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY‘ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti

Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta‘limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti

Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta‘lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro‘ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jumaev Rustam G‘aniyevich, siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent.

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 4, 2023

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «Педагогика» и «Психология».

Журнал основан в 2001 году.

Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Наврўз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Андрюченко Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)

Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)

Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), доцент

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоний Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдиев Дурдимурод Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Чариев Иргаш Тураевич, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор

Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор

Курбонова Гулноз Нематовна, доктор педагогических наук (DSc)

Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук, доцент

Назаров Акмал Мардонович, доктор философии психологических наук (PhD), доцент

Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент

Зарипов Гулмурот Тохирович, кандидат технических наук, доцент

Наврўз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD)

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 4, 2023

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Doc. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.M.Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R.Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova

Doctor of Philology, Doc. Qahramon R.Tuxsanov

Doctor of Psychology, Doc. Akmal M. Nazarov

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G.Jumaev

Candidate of technical sciences, Doc. Gulmurot T. Zaripov

PhD in Economics Sciences, Layli B. Navruz-zade

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
1.	BAQOYEVA Maftuna Shuxratovna	Maktab o'quvchilari orasida bulling holatlarini o'rganish va uni bartaraf etishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	8
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
2.	ОЛИМОВ Ширинбой Шарофович	Олий ўқув юртида лойихага асосланган таълимнинг имкониятлари	14
3.	FAYZIEVA Umida Asadovna	Pedagogik muloqot kasbiy kompetentlikning muhim omili	20
4.	RASULOVA Zilola Durdimurotovna	Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini baholashning zamonaviy usullari	24
5.	ALIMOVA Mavluda Adiz qizi	O'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini rivojlantirishning nazariy asoslari	30
6.	JABBAROV Anvar Egamovich, AXMEDOV Nurali Odilovich, AXMEDOVA Zamira Odilovna	Autocad dasturi yordamida chizma geometriya masalalarini yechishning afzalliklari	34
7.	MIRZAKULOVA Nodira Ibragimovna	Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining pedagogik amaliyotini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari	40
8.	AKOBIROVA Madina Bo'ronovna	Texnologiya fani o'qituvchisidagi muloqotchanlik madaniyatini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	45
9.	RO'ZIEV Rustam Ro'zimurodovich	Yong'in xavfsizligi madaniyatini masofaviy o'qitish bo'yicha elektron metodik ta'minotini yaratish	52
10.	SULTONOV Akram Ikromovich	O'sib kelayotgan yosh avlodga sifatli ta'lim-tarbiya berishda sharq va g'arb mutafakkirlari ilmiy merosidan foydalanish	59
11.	TURAYEVA Oygul Siroj qizi	Iven texnologiyasi vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish metodikasini takomillashtirish	63
12.	TURDIEVA Roza Sultanmurotovna	Challenges and strategies for promoting transformational learning and critical thinking in online education in the uzbek higher education system	68
13.	XUDAYBERDIYEV Oybek Gafurovich	Umumta'lim maktabi o'quvchilarida konfliktologik madaniyatni rivojlantirishning reflektiv modeli	73
14.	XUDOYBERDIYEVA Sitara Nizomiddin qizi	Modulli texnologiya asosida ixtisoslik fanlaridan o'quv materiallarini ishlab chiqish	78
15.	XUDOYQULOVA Gulshoda Baxronovna	O'quvchi shaxsiga psixologik xizmat ko'rsatishning ilmiy va amaliy imkoniyatlari	85
16.	ZARIPOV Nozimbek Nayimovich, YAXYAYEVA Shoiraxon Toxirboyevna	Enhancing students' creative abilities through computer graphics	90
17.	LUTFULLAEV M.X., DJABBAROV B.B.	Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida kompyuter imitatsion modellardan foydalanish malakasini	95

		shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	
18.	<i>ДЖУМАЕВА Наргиз Иркиновна</i>	Вопросы компетенции и креативности педагога в образовательном процессе	102
19.	<i>НИФМАТОВА Шохсанам Набижон қизи</i>	Консультация жараёнида ўзини-ўзи англашнинг ташкилий-психологик босқичлари	107
МАКТАБГАЧА ВА БОШLANG‘ICH TA’LIM			
20.	<i>ADIZOVA Nigora Baxtiyorovna</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	112
21.	<i>JUMAYEVA Habiba G‘aforovna</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	117
22.	<i>SHODIYEVA Mehribon Amin qizi, AXMEDOVA D.B.</i>	Didaktik adabiyot – boshlang‘ich sinf o‘quvchilari estetik dunyoqarashini boyituvchi manba	122
23.	<i>СИДДИҚОВА Санобар Хайдаровна</i>	Кичик мактаб ёши ўқувчиларида ижодий салоҳиятини ривожлантириш асослари	126
24.	<i>ОМОНОВА Dildora Nekmurod qizi</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida lingvistik kompetensiyalarini shakllantirish	132
FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH			
25.	<i>AXMEDOVA Dildora Bahodirovna, YOQUBOVA Bonuoy Alisher qizi, YOQUBOVA Hilola Asrorjon qizi</i>	Boshlang‘ich sinflarda tinish belgilarining to‘g‘ri qo‘llanilishini o‘rgatish asosida o‘quvchilarda lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish	136
26.	<i>KAMBAROVA Saodat Irkinovna</i>	“Muallif pozitsiyasi”ni o‘rganish – badiiy asarni tushunish omili sifatida	140
27.	<i>KHASANOVA Maftuna Sherali kizi</i>	Teaching vocabulary to adult learners using the communicative approach	145
28.	<i>MIRZAYEVA Nasiba Bakhtiyar kizi</i>	The importance of communicative approach in second language acquisition	149
29.	<i>RADJABOVA Jayron Ikram qizi</i>	Teaching English by using interactive methods	153
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O‘QITISH			
30.	<i>SAPARBAEV Tajibai, KUTKELDIYEVA Elzira Orazbekovna, KAKHKHOROV Siddik Kakhkhorovich, JURAEV Khusniddin Oltinboyevich</i>	Determination of the surface tension coefficient of a liquid using virtual technologies	158
31.	<i>MAMATOXUNOVA Yulduzxon Abduraimjon qizi</i>	Laplas teoremasini muammoli ta’lim metodlaridan foydalanib o‘qitish	165
32.	<i>NABIYEVA Dilfuza Temirovna</i>	Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining umumiy masalalarini o‘rganishda talabalarni ma’naviy faoliyatga umumpedagogik tayyorlashning imkoniyatlari	169

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Jumayeva Habiba G‘aforovna,
Buxoro davlat universiteti
boshlang‘ich ta‘lim metodikasi
kafedrası stajyor-tadqiqotchisi
h.g.jumayeva@buxdu.uz
habibajumayeva89@gmail.com

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari, bugungi jamiyatda kichik maktab yoshidan boshlab bolalarning ijodiy faolligini rivojlantirishning dolzarbligi, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ijodkorlik faoliyatiga o‘rgatishning psixologik imkoniyatlari va ahamiyati, zamonaviy ta‘lim yondashuvlari asosida o‘quvchilar ijodiy qobiliyatini tashkil etish samaradorligi haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: o‘quvchi, o‘qituvchi, sinf, ijodiy qobiliyatlar, boshlang‘ich ta‘lim, o‘quv motivlari, tafakkur, xotira, intellekt, mantiq, psixologiya, inson, muammo, shaxs, tuygu, pedagogika, yondashuv.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В данной статье рассмотрены педагогические особенности развития творческих способностей учащихся начальных классов, актуальность развития творческой деятельности детей младшего школьного возраста в современном обществе, психологические возможности и значение обучения творческой деятельности учащихся начальных классов, на основе современных образовательных подходов описана эффективность организации творческих способностей учащихся.

Ключевые слова: ученик, учитель, класс, творческие способности, начальное образование, мотивы обучения, мышление, память, интеллект, логика, психология, человек, проблема, личность, эмоция, педагогика, подход.

PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF DEVELOPING CREATIVE ABILITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

In this article, the pedagogical features of the development of creative abilities of elementary school students, the relevance of developing creative activity of children from elementary school age in today's society, the psychological possibilities and importance of teaching creative activities of elementary school students, based on modern educational approaches the effectiveness of organizing students' creative abilities are described.

Key words: student, teacher, class, creative abilities, primary education, learning motives, thinking, memory, intellect, logic, psychology, human, problem, personality, emotion, pedagogy, approach.

Kirish. Bugungi kunda har qaysi xalq davlat va jamiyatning taraqqiyot darajasi, avvalambor uning inson kapitaliga, inson rivojida berayotgan e‘tibori bu yo‘ldagi say harakatlari bilan o‘lchanadi. Bugungi kunda ta‘lim mazmuniga bo‘lgan e‘tibor rivojlangan mamlakatlardagi shart - sharoitlarga yetib bormoqda. O‘zbekiston Respublikasining ta‘lim sohasini isloh qilishdagi say‘- harakatlarining biri – bu pedagog kadrlarning zamon talablariga hamnafas tarzda faoliyat yuritishlari, har tomonlama rivojlangan komil shaxsni tarbiyalashga doir chuqur bilim, ko‘nikma, malaka va madaniyatga ega bo‘lishlarini talab etmoqda.

Umumta‘lim maktablarida ta‘lim va tarbiyaning uzviyligini ta‘minlash orqali pirovard maqsad o‘quvchilarda komil inson xususiyatlari shakllanishi, o‘zligini anglashi, jamiyat uchun ijtimoiy faol fuqaro bo‘lib yetishidir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘zini-o‘zi bilish, o‘zini-o‘zini kuzatish, o‘z-o‘ziga munosabat, o‘zini-o‘zi his qilish hamda o‘z-o‘ziga ta‘sir o‘tkazish kabi ijtimoiy pedagogik metodlarning tadbiiq qilinishi ularning shaxsiy rivojlanishini ta‘minlaydi. O‘zini-o‘zi bilish o‘quvchining o‘zini yaxlit shaxs sifatida tushunish bilan bog‘liq bo‘lib, uning tarkibiga o‘zini-o‘zi kuzatish, o‘zini-o‘zi tahlil, o‘zini-o‘zi tanqid, o‘zini-o‘zi nazorat va baholash kiradi. Bularning barchasiga birgalikda kishining o‘ziga shaxs sifatida obyektiv, xolis tavsif berishga yordam beradigan o‘ziga xos usullar sifatida qaraladi. O‘qish

savodxonligi doirasida o‘quvchida to‘g‘ri, tez, ongli, ifodali o‘qish malakalarini shakllantirish, ularni oddiy kitob o‘quvchidan chuqur mulohaza yurituvchi, ijodkor kitobxon darajasiga ko‘tarish; o‘qish orqali tevarakatrof, borliq haqidagi bilimlarini kengaytirish, ularning dunyoqarashini boyitish; tafakkurida elementar adabiy tushunchalarni shakllantirish; har qanday uslubdagi matnни o‘qish va uni anglash, tanqidiy va kreativ fikrlash ko‘nikmasini oshirish nazarda tutiladi.

Asosiy qism. Ijod – insonning yangi moddiy va ma‘naviy ne‘matlar yaratish faoliyati. Unda inson tafakkuri, xotirasi, tasavvuri, diqqati, irodasi faol ishtirok etadi, butun bilimi, tajribasi, iste‘dodi namoyon bo‘ladi. Ijod dastlab inson tasavvurida tug‘iladi, keyin ijodga taalluqli masalalar yuzasidan izlanishlar olib boriladi va shu tarzda ijodiy faoliyat davom etadi.

Ijodiy qobiliyatlar – bu yangilik yaratish zarurligi va mumkinligini tushunish, muammoni ifodalay olish, g‘oyani ilgari surish uchun kerak bo‘ladigan bilimlarni ishga sola bilish qobiliyatlari, farazni nazariy va amaliy tasdiqlash, muammoni hal qilishni izlash hamda topish, natijada yangi asl mahsulotlar yaratish (ilmiy kashfiyot, ixtiro, san‘at asari va h.k.) qobiliyatlaridir.

Ijodkorlik deganda insonning yangilik yaratish, muammolarni yechishga qaratilgan ijodiy qobiliyati tushuniladi. Uning tag zamirida orginallik, amaliylik, noodatiylik va erkinlik yotadi. Shuningdek, ijodiy fikrlash muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash, bir nuqtaga turli rakursdan qaray olishni anglatadi.

Ijodiy fikrlash- bu shunday fikrlashki, natijada ma‘lum bir muammoni tubdan yangi yoki takomillashtirilgan yechimini topish demakdir.

Biz boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘qitish va tarbiyalashning eng muhim nazariy va amaliy jihatlarini bilishimiz kerak. Buning uchun avvalo, quyidagi psixologik - pedagogik muammolarni tushunib olmo‘g‘imiz lozim:

- o‘quvchi shaxsining psixologik rivojlanganlik darajasi;
- o‘quvchi shaxsining shakllanishi va o‘quv-mehnat faoliyati mazmuni;
- o‘quvchi shaxsi tabiatining tavsifnomasi va ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.

O‘quvchi shaxsining psixologik rivojlanganlik darajasini to‘la yoritish uchun biz uning rivojlanish xususiyatlari borasida muayyan ma‘lumotlarga ega bo‘lishimiz lozim.

Fanlarda o‘zlashtira olmagan o‘quvchilarni qobiliyatsiz deyish xato, o‘qituvchining birinchi galdagi vazifasi – har bir o‘quvchining yosh va psixologik xususiyatini chuqur o‘rganish, uning qiziqishi va istaklarini aniqlash, ularni hisobga olgan holda pedagogik chora-tadbirlarni ko‘rishdir. Umuman, pedagogik jihatdan to‘g‘ri uyushtirilgan har qanday faoliyat bola shaxsining aqliy, axloqiy, estetik, jismoniy hamda irodaviy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir etadi.

Ijodiy qobiliyatlarni aniqlash va shakllantirish.

Kundalik hayotda ijodiy qobiliyatlarning asosiy rivojlanishi o‘yin orqali amalga oshiriladi. O‘yinda bolalar, ehtimol, bolalarning eng qiziqarli faoliyat doirasini aniqlashga qodir bo‘lgan o‘yinlarni yoqtirishlari mumkin. Shuning uchun **o‘yin** - bu ijodiy qobiliyatlarni aniqlashning asosiy usullaridan biridir. Psixologlar sizning tasavvurlaringiz qanday darajada rivojlanayotganini va bolaning fikrlash tarzini belgilashga imkon beruvchi o‘yin shaklida maxsus testlarni ishlab chiqdi. Ba‘zi bolalar tasavvur kuchi bilan harakat qilishadi, boshqalari esa xotiraning tasvirini suratga olishga moyil. Ba‘zan bolalar bunday o‘yinlarda qatnashishni rad etishadi, bu esa bolaga alohida yondashuv zarurligini ko‘rsatadi. Bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ham katta rol o‘ynaydi. Ota-onalar bolaga nafaqat rivojlanish imkoniyatini berishlari, balki faol ishtirok etishlari kerak. Hech qanday holatda bolaga bosim o‘tkaza olasiz, unga o‘yinni o‘ynashga yoki amaliy san‘atda ishtirok etishga imkon bera olasiz. O‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari va vositalari.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish vositasi sifatida deyarli barcha atrofdagi narsalar va vaziyatlardan foydalanishingiz mumkin. Ijodkorlik yaratishni, yaratishni anglatadi. Shuning uchun bolaning darslaridagi asosiy maqsad - uni qanday qilib tasvirlashni o‘rgatish va oxirida nimani kashf etganini tushunishdir. Ba‘zida, biz bilmagan holda, o‘yin va muloqot orqali bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiramiz. Dasturda rivojlanishning barcha usullari - vizual, og‘zaki va amaliy bo‘lishi kerak. Vizual usullar har qanday suratlarni ko‘rish, chizilgan yoki haqiqiy ko‘rishni o‘z ichiga oladi. Masalan, bulutlarni o‘rganayotganda, ular nimaga o‘xshashligini aniqlang. Og‘zaki usullarga aloqa, hikoyalar, suhbatlarning turli shakllari kiradi. Amaliy usullar o‘yinlarni, turli modellarni yaratish va ulardan foydalanishni va rivojlanish mashqlarini bajarishni o‘z ichiga oladi. Barcha usullarni birlashtirib, siz o‘zingizning intellektual qobiliyatlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadigan bolaning keng qamrovli rivojlanishiga erishishingiz mumkin.

O‘quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun asos - bu birinchi navbatda erkinlikdir. Ota-onalar bolani majburlash va majburlamasliklari kerak. Bu borada muvaffaqiyatga erishish uchun sabr-toqat

va muayyan taktika talab etiladi - ota-ona bolaning fikrini tinglashi, har qanday ijodiy faoliyatga boʻlgan qiziqishini ragʻbatlantirishi kerak.

Ajoyib oʻqituvchi V.A.Suxomlinskiyning fikricha, bolalar goʻzallik, oʻyinlar, ertaklar, musiqa, rasm chizish, ijodkorlik dunyosida yashashlari kerak. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish boshlangʻich taʼlimning eng muhim vazifasidir, chunki bu jarayon bola shaxsi rivojlanishining barcha bosqichlarini qamrab oladi, tashabbuskorlik va qaror qabul qilishda mustaqillikni, erkin fikr bildirish odatini, oʻziga ishonchni uygʻotadi.

Psixologlar aniqladilarki, inson psixikasining xususiyatlari, intellektning asosi va butun maʼnaviy soha. asosan, maktabgacha va boshlangʻich maktab yoshida paydo boʻladi va shakllanadi, garchi rivojlanish natijalari odatda keyinroq ochiladi. Ijodkorlikning yetishmasligi, qoida tariqasida, nostandart muammolarni hal qilish, birlamchi manbalardan materiallarni sharhlash va hokazolarni talab qilganda, yuqori sinflarda yengib boʻlmaydigan toʻsiq boʻladi. B. Nikitin bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirishning beshta sharti orasida birinchi navbatda erta boshlashni ilgari suradi.

Bularning barchasidan kelib chiqadiki, boshlangʻich sinf oʻqituvchisi oldida bolani, uning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, butun ijodiy shaxsni tarbiyalash vazifasi turibdi.

Biz ijodiy faoliyatni yangi narsa yaratadigan inson faoliyati deb ataymiz. Shunday qilib, oʻquvchilarning faoliyatini ijodiy deb atash mumkin, agar uning natijasi yangilik mahsuloti boʻlsa. Innovatsion oʻqituvchi I.P.Volkovning yozishicha, kichik maktab oʻquvchisining ijodkorligi - bu oʻziga xos mahsulot, mahsulot yaratish, ishlash jarayonida olingan bilim, koʻnikma, koʻnikmalar mustaqil ravishda qoʻllaniladi ... ijodkorlik, individuallik, saʼnat, hech boʻlmaganda namunadan minimal chekinishda namoyon boʻladi. Ijodiy faoliyat jarayonida, birinchi navbatda, oʻquvchining ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi, ular ijodiy tasavvurni, kuzatishni, gʻayrioddiy fikrlashni rivojlantirishni oʻz ichiga oladi.

Bolalar ijodiyoti xalq ijodiyotiga eng yaqin, chunki. insonning hissiy sohasining koʻrinishidir. Xalq ogʻzaki ijodida, ogʻzaki xalq ijodiyotida xalq maʼnaviy hayotining dastlabki tamoyillari tasviriy va mukammal obrazlarda ochib beriladi. Maktab sharoitida ijodiy faoliyat ikki tomonlama jarayon: oʻqituvchi – oʻquvchi. Ijodiy ishlaydigan oʻqituvchi rivojlanadi, qisqa vaqt ichida ajoyib natijalar beradi.

Oʻqitish usuli sifatida subyektivlashtirish birinchi navbatda kichik yoshdagi oʻquvchining intellektini rivojlantirishga qaratilgan boʻlib, uning asosiy sifati mantiqiy fikrlashdir. Mantiqiy fikrlashsiz ijodkorlikni esa tasavvur qilib boʻlmaydi. Ijodkorlikning ushbu elementlarini hisobga olgan holda, men undan nafaqat ona tili va oʻqish savodxonligi darslarida, balki matematika va tabiiy fanlarni oʻqitish jarayonida ham foydalanaman. Boshlangʻich maktab oʻquvchilarining ijodkorligini rivojlantirish uchun rasm chizish katta rol oʻynaydi. Har bir oʻquvchi oʻzga gapira olmaydi, lekin u chiza oladi. Bolani ijodiy boʻlishga undash uchun, hatto tematik chizma bilan ham, bolalardan tasvirlangan obyektning haqiqiy hayot tasviriga joylashtirishni soʻrash kifoya, siz tayyor fotosurat hikoyasidan yoki jurnaldan kesilgan hikoyadan foydalanishingiz mumkin, yaʼni, kollaj qiling. Ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyotning hozirgi bosqichi dinamiklik va insonparvarlik qadriyatlariga eʼtibor, shaxs - siymo, ijodkorga boʻlgan talab bilan tavsiflanadi. Shu munosabat bilan yosh avlodning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi dolzarbdir. Bu yoʻnalishni boshlangʻich sinf oʻquvchilari oʻrtasida faollashtirish juda muhim.

Milliy oʻquv dasturi maktab oʻquvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan boʻlib, u ijodiy qobiliyatlarni koʻp qirrali va oʻz vaqtida rivojlantirish va bolalar va yoshlarda oʻz-oʻzini tarbiyalash koʻnikmalarini shakllantirish pozitsiyasini tasdiqlaydi. Oʻquv jarayonida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish muammosi hozirgi vaqtda taʼlim tizimini qayta tashkil etish munosabati bilan alohida dolzarblik kasb etdi.

Oʻquvchilarning ijodiy qobiliyatlari uzoq vaqtdan beri psixologlar va oʻqituvchilar uchun alohida qiziqish mavzusi boʻlganiga qaramay, olib borilgan tadqiqotlar muammoni hal qilishga toʻliq oydinlik kiritdi, deb aytish mumkin emas. Ushbu vazifani amalga oshirish obyektiv ravishda oʻqitish va oʻquv jarayonini tashkil etishda sifat jihatidan yangi yondashuvni talab qiladi.

Ijodiy qobiliyatning nazariy ahamiyati boshlangʻich sinf oʻquvchilarda ona tili va oʻqish savodxonligi darslarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonining samaradorligining xususiyatlari va shartlarini asoslash, ijodiy qobiliyat tarkibiy qismlarini bosqichma-bosqich shakllantirish sxemasini ishlab chiqish, amalga oshirishning maqsadga muvofiqligini isbotlashdan iborat. Oʻquvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi murakkab va koʻp qirrali. Zamonaviy fanda u turli pozitsiyalardan oʻrganilgan. Bu jarayonning oʻzi “**ijodkorlik**” tushunchasini oʻrganish, shaxsning “**ijodiy qobiliyatlari**” ning muhim xususiyatlarini shaxsning eng ijtimoiy ahamiyatga ega fazilatlarini sifatida aniqlash; ijodiy faoliyat xususiyatlarini tahlil qilish; ijodiy shaxsning umumlashtirilgan psixologik modellarini yaratish; turli yoshdagi va katta yoshdagi oʻquvchilarning ijodiy tafakkurini oʻrganish; ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish qonuniyatlarini, shaxsning ijodiy salohiyatini hisobga olish. Shu munosabat bilan insonning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi falsafa, psixologiya, pedagogika va ilmiy bilimlarning boshqa yangi sohalarini yutuqlarini hisobga olgan holda fanlararo darajada yoritiladi.

Qadimgi yunon olimlari o‘z o‘quvchilarida ijodiy fikrlashni rivojlantirishga intilishdi, inson xatti-harakatlarining ijodiy tamoyillari va ijodiy bo‘lmaganlar o‘rtasidagi farqni tushunishga harakat qilishdi. Shu bilan birga, ijod psixologiyasi muammosi 19-20-asrlar bo‘yida fanda ustuvor yo‘nalish sifatida ajralib chiqqan boshladi. Ijodkorlik yangi narsalarni yaratishning psixologik jarayoni va bu jarayonga qo‘shilishni taminlaydigan shaxsiy xususiyatlar to‘plami sifatida qaraldi. Bolaning ijodiy qobiliyatlari asosini unga meros bo‘lib qolgan genetik fond deb hisoblagan F.Galtonning rolini ta’kidlash kerak. Bu adibning “Irsiy daho” asari iste’dod turlari va uning tarkibiy qismlari haqida savollar berib, qobiliyatni o‘rganishga katta ta’sir ko‘rsatgan. F.Galton tomonidan kiritilgan me’yor va eksklyuzivlik tushunchasi individual xususiyatlarni o‘lchashning analitik usullarini qo‘llash uchun asos bo‘ldi. Bu tadqiqotchilarni qobiliyatlarning mazmuni va tuzilishini tabaqalashtirilgan tahlil qilishga olib keldi. A. Binet va T. Simon intellektning rivojlanishini o‘lchash uchun shkalalar yaratdilar, insonning aqliy funksiyalarining rivojlanishini baholash asosida bolalar va kattalar o‘rtasidagi individual farqlarni o‘lchash usullarini ishlab chiqdilar. 1909-1910 yillarda. G.I. Rossolimo psixikaning *beshta* asosiy funksiyasini o‘lchashni o‘z ichiga olgan diagnostika tizimini ishlab chiqdi: *diqqat, iroda, retseptivlik, yodlash va assotsiativ* jarayonlar.

D.B. Bogoyavlenskaya takidlashicha, ijodkorlikni psixologik jihatdan ko‘rib chiqishning asosiy yo‘nalishi intellektual faoliyat kabi hodisaga qaratilishi kerak. "Aqliy faoliyatning o‘lchovi, uning eng muhim sifat xususiyati intellektual tashabbus bo‘lishi mumkin, bu aqliy faoliyatning amaliy ehtiyojlar yoki ishni tashqi yoki subyektiv salbiy baholash bilan bog‘liq bo‘lmagan vaziyatli topshiriqlar doirasidan tashqarida davom etishi sifatida tushuniladi."

Xulosa. Boshlang‘ich ta’lim umumiy o‘rta ta’limning poydevori hisoblanadi. Shu bois mamlakatimizda boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirishga alohida e’tibor berilmoqda. O‘qituvchilar darsda ilg‘or pedagogik texnologiyalar va o‘qitishning interfaol usullaridan keng foydalanmoqda. Har bir ta’lim muassasasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun qiziqarli yo‘nalish-metodik adabiyotlar, jumladan, elektron resurslarning katta zaxirasi mavjud. Sifatli ta’limiy faoliyatni multimedia materiallari orqali tashkil etish ananaviy uslublarga nisbatan afzalligini o‘qituvchilar anglab yetdi. Boshlang‘ich sinflarda ona vatanga muhabbat va sadoqat, ona tilini o‘qitishda tilga hurmat, shu bilan birga o‘zbek tilining qanchalik boy til ekanligini anglash, o‘qish va orfografik til me’yorlariga amal qilishni dars jarayonida tadbqiq etish lozim. Loyihaga asoslangan darslar qachon uyushtiriladi, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, o‘z fikrini bildirish, uni himoya qilish, sog‘lom muloqot qilish, muhokama qilish, bahs-munozara qilish ko‘nikmalari shakllanadi. Endilikda loyiha usuli - bu yo‘nalish jarayonini individuallashtirishga imkon beruvchi, o‘quvchiga o‘z faoliyatini rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilishda mustaqillik ko‘rsatish, yo‘nalish topshiriqlarini bajarishda ijodkorlik ko‘rsatish imkoniyatini beradigan kompleks o‘qitish usuli.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning ijtimoiy pedagogik xususiyatlari qanday bo‘ladi degan savolga biz quydagicha javob beramiz, tez va turli yo‘llar bilan natijaga erishadi, o‘zi qarorlar qabul qilishni o‘rganadi va uni takomillashtiradi, o‘zining salohiyati va ambitsiyalarini amalga oshiradi, o‘qish sharoitlariga osonroq va to‘liqroq moslashishadi, duch kelgan muammolarni hal qilishda moslashuvchan, aniq va samarali hal qila olish xususiyatlariga ega bo‘ladi. Bola shaxsining ijodkor bo‘lishiga o‘qituvchi va murabbiylar sharoitlar yaratib berishi lozim, shunda jamiyatimizda yangi ixtirolar, innovatsiyalar paydo bo‘ladi.

Adabiyotlar:

1. Adizov B. R., Khamroev A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students // Ilmiy xabarnoma. – C. 69.
2. Abdullayeva Q., Ochilov M., Nazarov K., Fuzailov S., Bikboyeva N. Boshlang‘ich maktab darsliklarini yaratish mezonlari. – T.: OzPFITI, 1994. – 29 b. 5. Адизов Б. Р. Бошланғич таълимни ижодий ташкил этишининг назарий асослари. Пед. фан. док... дисс. – Бухоро, 2002. – 276 б.
3. Azimova I, Mavlonova K, Azimova I, Quronov S, Shokir Tursun Ona tili va o‘qish savodxonligi 1-2-qism: 1-sinf uchun darslik. – T.: “Respublika ta’lim markazi”, 2021. – 104 b.
4. Mavlonova K, Azimova I, Quronov S, Shokir Tursun, Ro‘zmetova Z Ona tili va o‘qish savodxonligi. 1-2-qism: 3-sinfi uchun darslik. – Toshkent: “Respublika ta’lim markazi”, 2022. – 144 b.
5. Mavlonova K, Azimova I, Quronov S, Shokir Tursunva boshq. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 1-2-qism: 2-sinf uchun darslik. – T.: “Respublika ta’lim markazi”, 2021. – 120b
6. Hamroev A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – 2019. – T. 2019.
7. Hamroyev R.A Ona tili ta’limida o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini loyihalashtirish (Ped.fan.dok. diss.). Buxoro; 2020.
8. Hamroev A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students